

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mojca Presečnik

**Varovanje človekovih pravic v procesu približevanja Evropski
uniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mojca Presečnik

Mentor: izr. prof. dr. Damjan Lajh

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Varovanje človekovih pravic v procesu približevanja Evropski uniji

Evropska unija v procesu približevanja države v članstvo skupnosti enega od temeljnih pogojev za članstvo izpostavlja varovanje človekovih pravic. Diplomatska naloga zajema spoštovanje človekovih pravic, inštitucije, ki se ukvarjajo z varovanjem in spoštovanjem človekovih pravic ter kako so le-te integrirane v različnih dokumentih mednarodnih institucij. Na začetku je opisan položaj človekovih pravic v različnih ureditvah, sam razvoj skozi zgodovino ter mednarodne organizacije, ki v svojih pravnih dokumentih vsebujejo člene, vezane na spoštovanje človekovih pravic. V nadaljevanju je opisano pogojevanje članstva v Evropski uniji, s katerimi zahtevami Evropska unija pogojuje vstop državam prosilkam za včlanitev v Evropsko unijo. Kot študija primera približevanja v Evropsko unijo pa je opisana Turčija kot najstarejša kandidatka za članstvo v EU. Poudarek je na zakonodaji, ki jo Turčija sprejema in spreminja na podlagi varovanja človekovih pravic kot zahteva Evropske unije v obdobju približevanja skupnosti. Opisani so negativni in pozitivni vplivi vstopa Turčije v Evropsko unijo, kakšna so mnenja držav članic na možnost vključitve Turčije v Evropsko unijo ter katere so zahteve Evropske unije glede včlanitve. Opisane so zahteve na področju varovanja človekovih pravic ter analiza upoštevanja in reševanja Turčije le-teh zahtev. Kronološko so predstavljeni pomembni datumi prizadevanja Turčije za vstop v Evropsko unijo, kdaj je začela s pogajanjem, katero poglavje je uspela zaključiti ter ostali pomembni prelomni datumi na poti Turčije v Evropsko unijo.

Ključne besede: Človekove pravice, Evropska unija, pogojevanje članstva v EU, Turčija, pogajalski proces.

Protection of human rights in the process of EU enlargement

European Union countries in the process of membership in the community one of the fundamental conditions for membership highlights the protection of human rights. The thesis includes respect for human rights, institutions dealing with security and respect for human rights and how they are integrated into various documents of international institutions. In the beginning, describes the situation of human rights in various arrangements, development itself through history and international organizations in their legal papers contain articles related to human rights. The following describes the conditionality of EU membership to the requirements of European Union accession conditional upon the applicant countries for membership in the European Union. As a case study of convergence in the European Union and Turkey is described as the oldest candidate for EU membership. The focus is on legislation that Turkey adopted and modified under the protection of human rights as required by the European Union in the period approaching the community. There have been negative and positive effects of Turkey's entry into the European Union, what are the views of Member States on the inclusion of Turkey into the European Union and what are the requirements of the European Union's membership. Describes the requirements for the protection of human rights and compliance analysis and resolution of Turkey's requirements of them. Chronologically presents the important dates for the efforts of Turkey joining the European Union, when it entered into negotiations, which failed to complete the chapter, and other important dates on the road turning Turkey into the European Union.

Keywords: Human rights, European Union, Conditionality of EU membership, Turkey, The negotiation process.

Kazalo	
1	UVOD 5
2	POLOŽAJ ČLOVEKOVIH PRAVIC V RAZLIČNIH UREDITVAH 7
2.1	Filozofsko – zgodovinski pregled 7
2.2	Razvoj pravice do političnega združevanja med leti 1945 in 1991 9
2.3	Temeljne pravice kot pravnocivilizacijska dediščina 11
2.4	Mednarodni dokumenti o varstvu človekovih pravic in svoboščin 11
2.4.1	Organizacija združenih narodov: SPLOŠNA DEKLARACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC 12
2.4.2	Svet Evrope: KONVENCIJA O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN 13
2.4.3	Človekove pravice in Evropska unija 16
3	ŠIRITEV EVROPSKE UNIJE IN PROBLEMATIKA ČLOVEKOVIH PRAVIC 17
3.1	Pogojevanje članstva 18
3.1.1	Širitveni kriteriji 18
3.1.2	Širitvena načela 18
3.1.3	Načelo pogojevanja članstva 19
4	ŠTUDIJA PRIMERA: VKLJUČEVANJE TURČIJE V EVROPSKO UNIJO IN VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC 21
4.1	Pozitivni/negativni vplivi vstopa Turčije v EU 25
5	ZAKLJUČKI IN UGOTOVITVE 28
6	LITERATURA 31
	PRILOGA A: Pomembni datumi na poti Turčije v EU 33

1 UVOD

Človekove pravice so eden izmed temeljnih vrednot Evropske unije. V svoji diplomski nalogi bom preučevala spoštovanje človekovih pravic, katere institucije se v EU ukvarjajo z zaščito in spodbudo človekovih pravic, v katerih mednarodnih aktih so človekove pravice zapisane ter kako so definirane. Osredotočila pa se bom predvsem na pogojevanje Evropske unije glede širitve same organizacije. Preučevala bom na primeru Turčije, kateri so koraki, ki jih mora ta država narediti v procesu približevanja Evropski uniji, še posebej pa bom preučila kateri so pogoji iz vidika varovanja in zaščite človekovih pravic v Turčiji, ki jih je potrebno izpolniti kot predpogoj za vstop v organizacijo EU.

EU je področje človekovih pravic postopoma postavila v ospredje svojih odnosov z drugimi državami in regijami. Vsi sporazumi o trgovini in sodelovanju s tretjimi državami vsebujejo klavzulo, ki določa, da so človekove pravice temeljni element odnosov med pogodbenimi strankami. Takih sporazumov je danes že več kot 120.

Turčija je najstarejša kandidatka za članstvo v EU. Leta 1987 je uradno zaprosila za članstvo v Evropski uniji, šele od leta 1999 je pridobila status kandidatke za članstvo v uniji, začetek pristopnih pogajanj pa se je pričel leta 2005.

EU uradno vstop Turčije vztrajno zavrača zaradi nepopolnega izpolnjevanja gospodarskih in političnih kriterijev za članstvo, ve pa se, da marsikatera vplivna članica EU zavrača vstop Turčije v unijo, tudi če bi le-ta izpolnjevala vse pogoje.

V diplomski nalogi se bom ukvarjala predvsem s človekovimi pravicami, kako so zapisane v mednarodnih aktih in kako Evropska unija pogojuje članstvo v organizaciji z varovanjem in upoštevanjem človekovih pravic s strani države, prositeljice članstva v Evropski uniji.

Kot praktičen primer sem si izbrala prizadevanje Turčije za vstop v Evropsko unijo, predvsem zaradi dolge kronologije približevanja EU, zanimalo pa me bo pogojevanje članstva ter koraki, ki jih Turčija izpolnjuje na poti do vključitve v unijo.

Za raziskovanje vprašanja vstopa Turčije v EU sem si postavila naslednjo raziskovalno vprašanje:

Ali je Turčija uspešna pri izpolnjevanju kriterijev za vstop v Evropsko unijo in koliko ji sam vstop preprečujejo članice EU s svojo skeptičnostjo glede vstopa, ne glede na izpolnjene obveznosti s strani Turčije?

V svoji raziskavi uporabljam analizo in interpretacijo primarnih in sekundarnih virov, ki obravnavajo človekove pravice ter približevanje Turčije Evropski uniji. Preučevala pa sem tudi uradne evropske dokumente, dostopne na spletni strani Evropske komisije in Evropskega parlamenta.

Diplomska naloga je poleg uvoda in zaključka sestavljena iz dveh delov.

Prvi del zajema splošno vedenje o človekovih pravicah, kaj so v zgodovini pisali o človekovih pravicah, katere aspekte človekovih pravic obstajajo, kako jih interpretiramo v Sloveniji ter širše, kako so opredeljene v raznih aktih mednarodnih organizacij.

Države so v preteklosti pogosto omejevale in zatirale človekove pravice v imenu skrbi za svoj obstoj, stabilnost, varnost in razvoj, pa naj je šlo za spopadanje s tako imenovanim notranjim sovražnikom, za vojne spopade v državah ali med njimi ali za trenutno aktualno »vojno« s terorizmom. Sodobne države skušajo graditi na ravnotežju med redom in varnostjo na eni strani ter med varstvom človekovih pravic in svoboščin na drugi strani. Skrb za varstvo človekovih pravic, ki je postopno vse bolj omejevala do tedaj absolutno državno oblast, se je začela že v 13. Stoletju z Magno Carto Libertatum. Od tedaj pa do francoske buržoazne revolucije in po njej so bile sprejete številne deklaracije, ki so mednarodnega pomena, čeprav so bile sprejete v okviru posameznih držav. Zelo pomemben premik v razvoju varstva človekovih pravic in svoboščin predstavljajo mednarodni dokumenti, ki postavljajo standarde varstva pravic, po katerih so se dolžne ravnati sodobne demokratične države na območju, na katerega se posamezen dokument nanaša (Ribičič 2007, 69).

V drugem delu se bom osredotočila na praktičen primer prenosa potrebnih zakonitev za približevanje članstvu v Evropski uniji. Kot primer sem si izbrala Turčijo, ki je že leta 1987 zaprosila za članstvo v Evropski uniji, vendar jo še vedno do polnopravne članice čaka dolga pot, in vprašanje se postavlja – ali bo sploh kdaj Turčija polnopravna članica Evropske unije. Uradno stališče Evropske unije je sicer ostalo več kot 40 let nespremenjeno: Turčija je upravičena do članstva, torej je evropska država, vendar zaradi neizpolnjevanja političnih pogojev ni mogla začeti pristopnih pogajanj. V diplomski nalogi bom podrobneje preučila

predvsem zahteve za vstop glede varovanja človekovih pravic v Turčiji oziroma kako je poskrbela za specifične pogoje, ki se tičejo kršitve človekovih pravic v Turčiji.

2 POLOŽAJ ČLOVEKOVIH PRAVIC V RAZLIČNIH UREDITVAH

Razumevanje temeljnih pravic je lahko svojevrsten most, ki povezuje naravno (civilizacijskopravno) pravo in njegovo oblastno (pozitivnopravno) uresničevanje: civilizacijskopravni pol ima vsebinsko kakovost prava, manjka pa mu njegova pozitivnopravna eksistenca, pozitivnopravni pol ima tehnični instrumentarij, ki pravice podrobneje določa, operacionalizira in varuje, manjka pa mu esenca prava, ki ga vrednostno utemeljuje in legitimira. Še bolj določno in razločno: temeljne pravice so onkraj civilnopravnega in pozitivnega prava. Temeljne pravice so sad vrednostne odločitve tistega, ki jih pravno pozitivira, tistega, ki jih razlaga in uporablja, in nenazadnje tistega, ki o njih oblastno odloča (Jambrek 1997, 63).

Besedne zveze, kot so vzemimo »temeljne pravice«, »temeljne (človekove) pravice«, ustavne svoboščine in pravice«, »človekove pravice in temeljne svoboščine«, zajemajo vse tiste pravice (v pravnem pomenu besede), ki imajo ustavno naravo. Najbolj na kratko jih je mogoče označiti kot »temeljne pravice«, ki se od drugih pravic razlikujejo ravno po tem, da jih opredeljuje ustava, ki je temeljni in hierarhično najvišji splošni akt v posamezni državi. Za njih se pogosto navajati tudi izraza »temeljne (človekove) pravice« ali pa zgolj okrajšava »človekove pravice«. Slednja jezikovna dvojica je pravno ohlapna, ker se nanaša tudi na tiste pravice, ki so v celoti urejene šele z zakoni. V primeru, ko je uporabljen izraz »človekove pravice« je najbolj zanesljivo pomensko merilo kontekst, v katerega je ta oznaka umeščena. Iz besedne zveze bo praviloma dovolj jasno razvidno, ali gre za človekove pravice v ožjem (ustavnopravnem) pomenu te besede (Jambrek 1997, 63).

2.1 Filozofsko – zgodovinski pregled

Hobbes je v svojem delu Leviathan razdelal teorijo naravnega stanja, ki pomeni stanje brez države in brez katerega si ne moremo predstavljati utemeljitve oblasti.

Hobbes pravi, da so ljudje ustvarjeni kot enaki, vendar niso samozadostni. V naravnem stanju zato poteka boj za dobrine in preživetje. Cilj vseh ljudi naj bi bil predvidevanje možnosti

preživetja in boljšega življenja. Človeška preračunljivost je torej izumila državo, ker se to bolj splača kot naravno stanje. Ljudje se ne vključujejo v državo, ker bi bili prepričani, da je to prav in dobro, ampak, ker jim drugega ne preostane, brez nje ni nobenih drugih možnosti preživetja. Zato pa mora človek prepustiti državi nekatere pravice, ki mu po naravnem stanju pripadajo.

Do države je mogoče priti na dva načina, in sicer a) tako, da si zmagovalci podvržejo svoje sovražnike in b) tako, da se ljudje sporazumno podredijo nekemu človeku ali skupini ljudi prostovoljno, v upanju, da jih bo ščitil pred drugimi.

Ko ljudje sporazumno ustanovijo državo, to je, prenesejo svojo neokrnjeno svobodo na enega ali več posameznikov, mora vsakdo odobriti vse svoje odločitve oblasti, zato, da so vsi zaščiteni pred drugimi in živijo v miru (vladarjeva moč in avtoriteta izhajata iz ljudstva). Nosilec državne oblasti je suveren, na katerega je bila prenesena oblast.

Kljub, za svoj čas, zelo naprednemu gledanju na oblast pa Hobbes ne preseže Bodinove teorije suverenosti, ki vladarju zagotavlja neomejeno oblast in po kateri je vsak upor zoper vladarja, četudi je ta slab in nepravilen, neupravičen in prepovedan. Prav tako ne preseže načela nedeljivosti oblasti, ki vladarju zagotavlja praktično celotno oblast – od sprejemanja in izvajanja zakonov do nagrajevanja in kaznovanja podložnikov. Zanj je ljudstvo sicer primarni nosilec suverenosti, vendar se kot konservativec in redoljub zavzema za ohranitev minimalnega državnega reda in opravičuje celo totalitarno oblast, ki ne upošteva nobenih človekovih pravic.

Locke pa suverenost pripisuje zgolj in edinole ljudstvu, ki se je tudi ne more za vedno odreči. V svojem temeljnem delu »Dve razpravi o vladi« je razpravljal o smislu države, ki jo je izvajal iz družbene pogodbe. Temeljno vprašanje, ki si ga je zastavil, je bilo, ali so človekove pravice odvisne od vladarja ali pa so naravne in prirojene. Od odgovora na to vprašanje je bila odvisna pozicija oblasti – če so namreč pravice človeka prirojene in neodtuljive, so postavljene nad vsakokratno oblast, ki jih je dolžna spoštovati in varovati. Locke uvršča med naravne pravice poleg pravice do življenja, svobode in enakosti, tudi pravico do lastnine, torej tudi obstoj te pravice ne more biti odvisen od oblasti.

Človekove pravice povezuje Locke z naravnim stanjem, v katerem so vsi ljudje enaki, svobodno uravnavajo svoja dejanja in razpolagajo z lastnino. Pri tem niso omejeni in niso odvisni od volje nikogar. Stanje enakosti je stanje, v katerem sta oblast in jurisdikcija vzajemni,

to je, nihče nima več oblasti kot drugi. Vendar pa naravno stanje za Locka ni idealno, saj je uresničevanje naravnih pravic izpostavljeno napadom. Človek se je zato pripravljen odreči naravnim pravicam in na osnovi družbene pogodbe vstopiti v državo, ki bolje zaščiti njegove pravice. Ljudstvo ima neodtujljivo pravico do upora proti nepravični oblasti (*ius resistendi*). Namen družbene pogodbe ali ustave je torej zaščititi določene temeljne pravice človeka, ki ne izvirajo iz kakršnega koli zakona, ampak iz »naravnega« zakona, ki je večin in nespremenljiv. Locke je predvidel tudi način varovanja pravic, ki temelji na ločitvi zakonodajne in izvršilne oblasti.

Njegova izrazita razlika je prav v tem, da na človekove pravice ne gleda kot na nek moralni problem, ampak kot na pozitivno-pravno obnašanje- pravice obstoja tukaj in zdaj, niso z ničemer pogojene, oblast jih mora priznati s posebnimi akti in razglasiti na svečan način ter jim zagotavljati učinkovito varstvo. Tako ravnanje oblasti postane kriterij njene legitimnosti. Oblast, ki ne spoštuje pravic posameznikov, ni legitimna in jo je mogoče zamenjati (Zajc 2009).

2.2 Razvoj pravice do političnega združevanja med leti 1945 in 1991

V povojnem obdobju je pravica do združevanja postala pomemben element vseh deklaracij in mednarodnih paktov o človekovih pravicah. Tako je splošna deklaracija o človekovih pravicah iz leta 1948 v 20. Členu določila, da ima vsakdo pravico do svobodnega in miroljubnega zbiranja in združevanja. Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah iz leta 1966 določa vsakomur pravico, da skupaj z drugimi ustanavlja sindikate (8. Člen). Mednarodni pakt o državljanskih in kulturnih pravicah iz istega leta pa izrecno priznava pravico do mirnega zbiranja (člen 21) (Zajc 2009).

V državah, ki so prišle pod vpliv Sovjetske zveze, je razvoj postal povsem drugačen. Tako kot drugje v Vzhodni Evropi, se je tudi v Jugoslaviji po sovjetskem zgledu uveljavilo pojmovanje, da pravice podeljuje država, ki jih lahko tudi ukinja. Ustoličenje revolucionarnega prava je pomenilo popolno negacijo pravne države. V tem smislu je prišlo tudi do praktične, čeprav ne tudi ustavne ali zakonske cenzure strank v Sloveniji (in Jugoslaviji) (Zajc 2009).

Prvi povojni jugoslovanski zakon o društvih, prireditvah in drugih javnih shodih, objavljen leta 1945, je jamčil svobodo združevanja. Tudi kasnejša ureditev v povojni jugoslovanski ustavi iz leta 1946 je dopuščala strankarski pluralizem. Ustava je hkrati prepovedovala pravico do združevanja z namenom rušenja ustavne ureditve s »protidemokratičnimi smotri«. K onemogočanju pravice do združevanja pa so veliko prispevala tudi druga dejstva – npr neizpeljana delitev oblasti, podeljevanje prevelikih pooblastil državnemu tožilcu, uveljavljanje centralizacije v gospodarstvu, podelitev pristojnosti vladi za izdajanje uredb z zakonodajno močjo itd (Zajc 2009).

Prvi zakon, ki je urejal politično združevanje, je bil kmalu spremenjen. Zakon o spremembah zakona o združevanju, prireditvah in drugih javnih zborovanjih, ki je bil sprejet leta 1946, je prinesel velike omejitve s tem, da je med razlogi za prepoved stranke navedel rušenje ustavne ureditve in organiziranje na verski podlagi. Praktično delovanje strank je bilo tako zelo oteženo ali onemogočeno, poskusi podaljševanja običajne dejavnosti prej zakonsko dovoljenih strank so imele zelo hude posledice, ponekod (v Sloveniji) pa so pobudnike ustanavljanja strank postavili pred sodišče s skonstruiranimi obtožnicami. Leta 1965 je izšel nov Osnovni zakon o združenjih državljanov, ki ni omenjal več strank, ampak je govoril le o združenjih (Zajc 2009).

Pravice ljudi – in tudi pravica do združevanja – so se v povojnem obdobju vedno manj vezale na pojem državljana in vedno bolj na pojem »občana« in »samoupravljalca«. Nova ustava iz leta 1974 ni poznala več pravih pravic državljana kot samostojnega posameznika, ampak je razglasila novo vrsto »samoupravnih pravic«, ki so bile odvisne od položaja posameznikov v t.i. »združenem delu« (Zajc 2009).

Za demokratizacijo prejšnjega sistema in prehod v mednarodno pluralistično demokracijo imajo velike zasluge neformalna gibanja v sredini 80-ih let, različna strokovna društva, Nova revija, Odbor za človekove pravice, Svet za varstvo človekovih pravic ter drugi (Zajc 2009).

Za ponovno uveljavitev pravice do združevanja je velikega pomena Zakon o političnem združevanju, ki je bil sprejet leta 1989. Zakon je postavil »minimalne« kriterije za ustanovitev politične stranke (Zajc 2009).

2.3 Temeljne pravice kot pravnocivilizacijska dediščina

Temeljne pravice so posledica dolgotrajnega spraševanja in razmišljanja o pravu in zato je izraz dediščina. Pridevnik pravnocivilizacijski pa zadene naravo temeljnih pravic. Civilizacijski namreč umešča pravo v polje kulture, kamor pravo po svojem bistvu sodi. Mnogi namreč poudarjajo pravo z oblastjo. Ta kulturnost prava pomeni v mnogočem tudi njegova legitimnost. Brez te pa je tudi pravno formalizirana oblast nasilje.

Povezava prava z oblastjo seveda ostane. S tem pa pride do izraza Janusova podoba prava v tistem smislu, kakor piše o Janusovi podobi politike Maurice Duverger. Ta namreč ugotavlja, da politika po eni strani posameznika varuje, po drugi strani pa ga utesnjuje in celo ogroža. To trditev je mogoče v celoti prenesti tudi na pravo. M. Pavčnik v tem kontekstu piše o ambivalentnosti prava in ugotavlja, da zato tudi temeljne pravice ne morejo ubežati ambivalentni naravi, ki dobi celo paradoksalno dimenzijo s tem, da je država tista, ki jo te pravice omejujejo, tista, ki jih varuje pa tudi njihova kršilka. Vprašanje o temeljnih človekovih pravicah se razvija ravno iz spoznanja, da tisti, ki vodijo institucije oblasti, katerih namen je varovanje družbe, zaradi moči, ki jim jo te institucije dajejo, posamezne člane družbe bistveno bolj ogrožajo kakor močni posamezniki (Jambrek 1997, 51).

2.4 Mednarodni dokumenti o varstvu človekovih pravic in svoboščin

Države so v preteklosti pogosto omejevale in zatirale človekove pravice v imenu skrbi za svoj obstoj, stabilnost, varnost in razvoj, pa naj je šlo za spopadanje s tako imenovanim notranjim sovražnikom, za vojne spopade v državah ali med njimi ali za trenutno aktualno »vojno« s terorizmom. Sodobne države skušajo graditi na ravnotežju med redom in varnostjo na eni strani ter med varstvom človekovih pravic in svoboščin na drugi strani. Skrb za varstvo človekovih pravic, ki je postopno vse bolj omejevala do tedaj absolutno državno oblast, se je začela že v 13. Stoletju z Magno Carto Libertatum. Od tedaj pa do francoske buržoazne revolucije in po njej so bile sprejete številne deklaracije, ki so mednarodnega pomena, čeprav so bile sprejete v okviru posameznih držav. Zelo pomemben premik v razvoju varstva človekovih pravic in svoboščin predstavljajo mednarodni dokumenti, ki postavljajo standarde varstva pravic, po katerih so se dolžne ravnati sodobne demokratične države na območju, na katerega se posamezen dokument nanaša (Ribičič 2007, 69).

Pravi začetek obravnave človekovih pravic zaznamo v dokumentih, sprejetih v okviru Organizacije Združenih narodov. V ustanovni listini Organizacije združenih narodov zaznamo omembo varstva človekovih pravic, pomembnejši premik v varovanju človekovih pravic pa je zapisan v Splošni deklaraciji človekovih pravic, ki je bila sprejeta 10. decembra 1948. »Gre za zgodovinski mejnik pri razvoju varstva človekovih pravic in še posebej razvijanja mednarodnih standardov tega varstva, zato je povsem upravičeno, da je bil 10. december razglašen za svetovni Dan človekovih pravic« (Ribičič 2007, 69).

2.4.1 Organizacija združenih narodov: SPLOŠNA DEKLARACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Sprejeta je bila v Generalni skupščini Združenih narodov 10. decembra 1948. V preambuli se deklaracija sklicuje na prirojeno človekovo dostojanstvo, ki skupaj s pravicami predstavlja temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu. Preambula posebej opozarja na barbarska dejanja, ki žalijo človeško vest, saj zanikajo smisel človeške družbe, v kateri imajo vsi ljudje svobodo govora in verovanja ter pravico, da živijo v miru, brez strahu in pomanjkanja. Preambula poudarja tudi pomen varstva človekovih pravic za razvijanje prijateljskih odnosov med narodi in državami, in posebej poudarja pomen dostojanstva, enakopravnosti spolov ter prizadevanj za družbeni napredek in ustvarjanje boljših življenjskih pogojev za vse ljudi. Iz preambule izhaja obveza vseh držav članic Organizacije združenih narodov, da pospešujejo razvoj varstva in spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Splošna deklaracija človekovih pravic predstavlja skupen ideal vseh narodov in držav članic, ki gradi na tem, da se vsi ljudje rodijo svobodni, da vsem pripadajo človeško dostojanstvo in enake pravice. Na tej podlagi bi morali eden z drugim ravnati v bratskem duhu (I. člen).

Celotna deklaracija ima 30 členov, ki podrobneje opisujejo različne oblike človekovih pravic, zadnji, 30. člen, pa poudarja »Nobene določbe te Deklaracije se ne sme razlagati tako, kot da iz nje izhaja za državo, skupino ali posameznika kakršnakoli pravica do kakršnegakoli delovanja ali dejanja, ki bi hotelo uničiti v njej določene pravice in svoboščine.« Z zadnjim členom torej deklaracija zagotovi, da ne pride do svojevrstne interpretacije Deklaracije s strani katere izmed držav podpisnic oziroma držav članic Organizacije združenih narodov (Ribičič 2007, 69–71).

2.4.2 Svet Evrope: KONVENCIJA O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

Najpomembnejši dosežek Sveta Evrope je Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (KVČP), ki je bila sprejeta leta 1950, veljati pa je začela leta 1953. KVČP določa seznam pravic in svoboščin, ki jih morajo države podpisnice zagotoviti vsem svojim državljanom in državljanom pogodbenic KVČP. Omenjena konvencija je vzpostavila tudi mednarodni mehanizem za njeno uresničevanje. Ta omogoča, da lahko države in posamezniki ne glede na državljanstvo, domnevne kršitve pravic v državah pogodbenicah, ki so zagotovljene s KVČP, predložijo Evropskemu sodišču za človekove pravice v Strasbourgu, ki so bile prav tako ustanovljene s KVČP (Ribičič 2007, 110).

Po drugi svetovni vojni, v kateri je prišlo do izredno razširjenih, sistematičnih in grobih kršitev človekovih in manjšinskih pravic, je Svet Evrope s sprejemom Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki je bila sprejeta 4. Novembra 1950, odprl nov list v zgodovinskem razvoju evropske celine. Ta je danes ravno po zaslugi Sveta Evrope tisti del sveta, ki je storil največ za uveljavljanje višjih, mednarodno, na evropski ravni določenih standardov varstva človekovih pravic in svoboščin. Varstvo človekovih pravic in svoboščin je tisto področje delovanja Sveta Evrope, na katerem je najbolj uspešen in na katerem je njegova prihodnja vloga najbolj nesporna in perspektivna. Ne le, da je bil uresničen prvi cilj, namreč preprečiti, da bi se lahko ponovile grozote druge svetovne vojne. Pokazalo se je tudi, da so človekove pravice in svoboščine tisti najpomembnejši skupni temelj, na podlagi katerega je mogoče preseči evropske delitve, ki so bile v obliki hladne vojne najbolj izrazite ravno v času sprejema EKČP (Ribičič 2007, 111).

Evropska konvencija človekovih pravic nima v vseh državah članicah Sveta Evrope enakega pravnega položaja in moči. Povsod predstavlja zavezujoče notranje pravo, vse države so se zavezale, da bojo na svojem ozemlju zagotovile spoštovanje pravic in svoboščin, določenih z EKČP. Razlike so v načinu zagotavljanja te obveznosti, pa tudi v tem, kakšen pravni položaj priznavajo EKČP. Tako ima EKČP moč ustave v Avstriji, moč zakona v Nemčiji ter položaj pod ustavo in nad zakoni v Franciji in v Sloveniji (Ribičič 2007, 111).

EKČP je prva resnejša zasnova bodoče evropske ustavnosti. Sodobnih ustav si brez kataloga človekovih pravic in svoboščin ne moremo predstavljati, čeprav se je v preteklosti večkrat zgodilo, da so bile v nacionalne ustave vnesene s časovnim zamikom, naknadno, na primer v ZDA, v nekaterih državah pa so do današnjega časa ostale formalno izven ustavnega besedila. Po zaslugi EKČP je danes v Evropi ravno obratno. Živ, delujoč in razvijajoč se sistem varstva človekovih pravic in svoboščin se v Evropi uveljavlja že desetletja, medtem ko so prizadevanja za sprejem evropske ustave (ki so seveda za zdaj omejena na najrazvitejši in najbolj povezan del Evrope, Evropsko unijo) v krizi ali vsaj v resnem zastoju (Ribičič 2007, 111).

Dosežki Sveta Evrope na področju varstva človekovih pravic so toliko pomembnejši zato, ker gre za organizacijo, ki za razliko od Evropske unije nima naddržavnega značaja in formalno gledano ne počiva na prenosu dela suverenih pravic nacionalnih držav nanjo. Zato je toliko bolj presenetljivo, da je takšni organizaciji uspelo vzpostaviti mehanizem, ki lahko nacionalnim državam zavezujoče določa minimalne standarde varstva človekovih pravic in svoboščin. Organizacija, ki to ni, je z EKČP torej uspela vzpostaviti sistem varstva pravic in svoboščin, ki je za članice Sveta Evrope zavezujoč v takšni meri, kot da bi to bila mednarodna organizacija naddržavnega pomena (Ribičič 2007, 112).

Posebnost EKČP v primerjavi z drugimi inštrumenti o varstvu človekovih pravic in svoboščin na svetovni ali regionalni mednarodni ravni, je tudi v tem, da gre za živ, razvijajoč se organizem (living instrument). Tega značaja ne dajejo EKČP toliko njegove spremembe s protokoli, čeprav so se tudi z njimi širili krog varovanih pravic in svoboščin, obseg njihovega varstva in pristojnosti Evropskega sodišča za človekove pravice. Veliko usodnejše in hitreje se EKČP razvija s pomočjo vsakodnevne sodne prakse ESČP, ki s svojimi sodbami razlaga določbe EKČP in favorem širšega varstva človekovih pravic in svoboščin. Države članice Sveta Evrope so se zavezale spoštovati in tudi dejansko izvršujejo sodbe ESČP, ki se nanašajo nanje (Ribičič 2007, 112).

Celo listina temeljnih pravic v EU, ki je sicer nastala v organizaciji, ki izrazito teži k poenotenju pravne ureditve in nadvladi prava EU nacionalnemu pravu, zlasti na gospodarskem področju, najdemo podobne omejitvene določbe. Takole se glasi njena določba, ki je povzeta tudi v Ustavi za Evropo (člen II-113): »Nobene določbe te listine se ne sme razlagati kot omejevanje ali zoževanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki jih priznavajo pravo Unije, mednarodno pravo in mednarodni sporazumi, katerih pogodbenice so Unija ali vse države članice, predvsem EKČP ter ustave držav članic (Ribičič 2007, 112).

Kljub temu v EU in v zvezi s pripravo Ustave za Evropo obstajajo resni pomisleki zoper pristop, ki bi dajal prednost pravnim aktom, ki vsebujejo zahtevnejše varstvo človekovih pravic oz. zagotavljajo to varstvo na višji ravni. Pri tem upravičeno opozarjajo, da odgovor na vprašanje, kateri akt je zahtevnejši s stališča varstva človekovih pravic, pogosto ni enostaven, pretirani pa so očitki, da predstavljajo takšna prizadevanja maksimalističen odnos do človekovih pravic (Ribičič 2007, 112).

Zanimivo je, da Ustava za Evropo poudarja pomen EKČP in drugih instrumentov, sprejetih v Svetu Evrope in v drugih mednarodnih organizacijah, ter priznava velik pomen nacionalnih ustav, ki pogosto zagotavljajo varstvo človekovih pravic na višji ravni, kot je to zagotovljeno v Evropski Uniji. Ena od njih je Ustava Republike Slovenije, ki v zadnjem odstavku 15. člena določa naslednje: «Nobene človekov pravice ali temeljne svoboščine, urejene v pravnih aktih, ki veljajo v Sloveniji, ni dopustno omejevati z izgovorom, da je ta ustava ne priznava ali da jo priznava v manjši meri.» Ta določba je jasna in načelna. Pomeni namreč, da se mora v Sloveniji takrat, ko se na varstvo neke pravice nanaša več v njej veljavnih pravnih aktov, uporabiti tisti izmed njih, ki je zahtevnejši do države in ugodnejši za ljudi, nosilce pravic in svoboščin. To med drugim pomeni, da se bodo ustavne določbe uporabljale v vseh primerih, ko vzpostavljajo višjo raven varstva pravic, medtem ko se bo EKČP neposredno uporabljala takrat, kadar so ustavne določbe na nižji ravni varstva pravic. Takšen pogled na konkurenco pravnih aktov o človekovih pravicah je mogoče razbrati tudi v 3 a. členu Ustave, ki kot motiv za vključevanje Slovenije v mednarodne organizacije na prvem mestu določa »spoštovanje človekovih pravic in svoboščin«. Te določbe je mogoče razumeti tako, da se Slovenija vključuje in ostaja v tistih mednarodnih organizacijah, ki temeljijo, kolikor temeljijo in dokler temeljijo, na spoštovanju človekovih pravic in svoboščin (Ribičič 2007, 112).

2.4.3 Človekove pravice in Evropska unija

Ker v Evropski uniji (EU) sprva ni obstajal pisni dokument, ki bi opredelil človekove pravice, je Sodišče evropskih skupnosti (Evropsko sodišče) s sedežem v Luksemburgu izvajalo te pravice predvsem iz ustavne prakse držav članic in še posebej iz KVČP. Listino temeljnih pravic v Evropski uniji je sestavila Konvencija EU v letu 2000, potrdil jo je Evropski svet v Biarritzu, slovesna objava pa je bila v Nici 7. 12. 2000 (Šmit 1994, 45).

Listina temeljnih pravic v Evropski uniji za integracijo v vsakem primeru pomeni pomembno prelomnico na področju človekovih pravic. V svoji preambuli poudarja predvsem človekovo dostojanstvo, svobodo, enakost in solidarnost, ki so zasidrani na načelu demokracije in pravne države, ter ustanavlja območja svobode, varnosti in pravice. Poleg preambule Listina temeljnih pravic v Evropski uniji obsega sedem poglavij, v katerih določa visok obseg temeljnih pravic, tako državljanskih, političnih, kakor tudi socialnih in ekonomskih. Nekatere izmed njih le povzemajo ali razširjajo pravice, ki so vsebovane v KVČP, druge pa se zgledujejo po obeh socialnih listinah, Paktu o državljanskih in političnih pravicah OZN in segajo čez rob tistega, kar je Evropsko sodišče v Luksemburgu doslej obravnavalo v posamičnih zadevah. Pri določitvi pravic oziroma omejitvah pravic se dokument takrat, ko ne gre za pravice, prevzete iz KVČP, največkrat sklicuje na pravo EU ali pa na notranjepravne predpise držav članic EU (Evropski svet 2000).

3 ŠIRITEV EVROPSKE UNIJE IN PROBLEMATIKA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Evropska unija si je v zadnjih petdesetih letih prizadevala za vse tesnejše povezovanje in sprejem novih članic, kar je večinoma potekalo vzporedno. Rast števila članic je že od samega začetka del evropskega povezovanja. Današnja Evropska unija s 27 državami članicami in skoraj 500 milijoni prebivalcev je varnejša, uspešnejša, močnejša in vplivnejša kot njena predhodnica pred 50 leti – Evropska gospodarska skupnost šestih članic in manj kot 200 milijoni prebivalcev.

Evropska unija, ki jo v skupnost povezujejo vrednote miru in svobode, demokracije in pravne države ter strpnosti in solidarnosti, je zdaj največje gospodarsko območje na svetu. Z večjim notranjim trgom in novimi gospodarskimi priložnostmi sta se razcveteli blaginja in konkurenčnost EU.

Vlade držav članic EU, združene v Evropskem svetu, so se strinjale o morebitni širitvi EU na države Jugovzhodne Evrope: Hrvaška, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Albanija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Srbija, Resolucija 1244 Varnostnega sveta ZN o Kosovu in Turčija. Junija 2010 je Evropski svet potrdil začetek pogajanj z Islandijo. Toda članstvo v EU je pogojeno z zahtevami, ki jih je treba izpolniti. Postopen in skrbno voden postopek širitve je koristen za vse vpletene države (Evropska komisija 2012).

S Kopenhagenskimi merili Evropskega sveta iz leta 1993, so razdelani točno določeni kriteriji za vstop določene države v članstvo Evropske unije.

Ti kriteriji so:

- * stanovitnost demokratične ureditve
- * pravna država
- * spoštovanje človekovih pravic in varovanje manjšin
- * delujoče tržno gospodarstvo s tekmovalno sposobnostjo znotraj Unije
- * sposobnost izpolnjevanja obveznosti članstva, vključno s privrženostjo smotrom politične, gospodarske in denarne unije.

3.1 Pogojevanje članstva

Pogojevanje članstva skupaj s širitvenim postopkom predstavlja širše področje pravne ureditve širitve (angl. enlargement regulation) (Kochenov 2005,2). Gre za dva različna vidika širitve, opredeljena v dveh ločenih odstavkih 237. člena Pogodbe EGS, ki sta se v preteklosti ločeno dopolnjevala. Pravna ureditev širitve je predstavljala osnovo za razvoj širitvene prakse, s katero je bila dopolnjena pomanjkljiva pravna ureditev širitve. Pogojevanja in postopka širitve zato ne moremo obravnavati ločeno, saj sta posledično iste širitvene prakse, uporabljene skozi zgodovino evropskega integracijskega procesa. Širitveni postopek namreč določa vrstni red širitvenih dogodkov ter vlogo širitvenih akterjev in zato vpliva na oblikovanje načela pogojevanja članstva.

Pogojevanje članstva sestavljajo širitveni kriteriji, širitvena načela in širitveni pogoji.

3.1.1 Širitveni kriteriji

Pogodba EU v 49. členu vključuje tri osnovne kriterije, ki jih mora izpolnjevati država, da lahko zaprosi za članstvo. Prosilka mora biti (1) država, (2) biti evropska in (3) izpolnjevati zahteve iz člena 1. Odstavka 6. Člena pogodbe EU: svobodo, demokracijo, spoštovati mora človekove pravice in temeljne svoboščine ter vladavino prava (Evropska komisija 1992).

Prva dva kriterija sta bila vključena v ustanovitvene pogodbe EU, tretji pa je bil do podpisa Amsterdamske pogodbe del običajnega mednarodnega prava.

3.1.2 Širitvena načela

Širitvena načela temeljijo na običajnem pravu širitve in interpretaciji ustanovitvenih pogodb in njihovih dopolnitev (Kochenov 2005, 3).

Zakonitosti širitve EU (konsistentna širitvena praksa ali skupne značilnosti vseh širitev) je prvi natančneje opredelil Preston s klasično metodo širitve: (1) države prosilke morajo prevzeti pravni red v celoti (trajne izjeme so dovoljene le za polnopravne članice); (2) pristopna pogajanja so osredotočena v celoti na praktična vprašanja prosilk glede prevzema pravnega reda; (3) problemi, ki izvirajo iz razširjene Skupnosti se rešujejo prek oblikovanja novih političnih instrumentov in ne s preoblikovanjem obstoječih; (4) nove države članice so

vključene v strukture Skupnosti na osnovi omejene prilagoditve z obljubo temeljitega pregleda pravnega reda EU po širitvi; (5) Skupnost daje prednost pogajanjem s tesno povezanimi skupinami držav in (6) obstoječe države članice v širitvenem procesu sledijo svojim interesom in kolektivno eksternalizacijo svoje notranje probleme (Preston 1997, 45).

Za razliko od kriterijev, nobeno širitveno načelo ni zapisano v besedilu Pogodb. Niso statična kot kriteriji, temveč se njihova vsebina in interpretacija spreminja, predvsem kot posledica institucionalnega razvoja EU.

3.1.3 Načelo pogojevanja članstva

Načelo pogojevanja članstva pomeni, da država prosilka širitvene pogoje, ki jih je enostransko oblikovala EU, sprejme kot legitimne (se z njimi strinja) in zavezujoče že v trenutku, ko odda prošnjo za članstvo.

Prosilke se zavežejo k reformam, s katerimi bojo že v predpristopnem procesu odstopanja popravile, ko pa postanejo članice lahko vplivajo na to, da odstopanja popravijo tudi stare članice, ki ne delujejo v skladu z ustaljeno prakso ostalih članic.

Država kandidatka mora pred pričetkom pristopnih pogajanj dokazati, da je sprejemanje pogojev članstva nepovraten proces, kar pomeni: »Nepovratnost sprejemanja pogojev je zagotovljena, če načela pogojevanja članstva ne sprejme le politična elita države prosilke, ki je na oblasti v času oddaje prošnje, temveč tudi opozicija, civilna družba in državljani. Primer, s katerim prosilka dokaže nepovratnost legitimnost širitvenih pogojev je sprememba ustave, ki vladi države prosilke omogoči samostojno sprejemanje odločitev, povezanih s pristopnim procesom (ratifikacija parlamenta ni potrebna), s čimer prizna neposredni pravni učinek pridružitvenega prava v domačem pravnem redu (Rodin 2000, 10).

Načelo pogojevanja omogoči EU, da države prosilke med seboj razvrsti v različne skupine glede na stopnjo sprejemanja legitimnosti širitvenih pogojev in njihova izpolnjevanja in se nato z vsako skupino ločeno pogaja. V primeru EU to stori Komisija na zahtevo Evropskega Sveta ali samostojno v okviru rednih poročil o napredku in predlaga Svetu, da sprejme odločitve glede nadaljnjega procesa širitve.

Tako načelo pogojevanja vpelje dve novi načeli.

1. DIFERENCIACIJA oziroma POSAMIČNA OBRAVNAVA, ki ni samostojno načelo širitve. Odraža heterogenost znotraj skupine držav prosilk in potrebe po individualnih rešitvah za specifične probleme različnih držav in je primer, ko EU v praksi izvaja pogojevanje članstva, vključeno v sekundarni pravni red. To načelo omogoča, da se regija kot celota hitreje integrira v EU na osnovi najnižjega skupnega imenovalca (Anastasakis 2003, 11). Ko Komisija identificira kritična področja pravnega reda in praks manj uspešnih držav prosilk, vложи več navora in sredstev, da država ugotovljene nepravilnosti lahko hitreje odpravi in dohiti uspešnejše države.

2. NAČELO DOHITEVANJA, kot drugo novo načelo, ki izhaja iz načela pogojevanja, omogoča državam, ki zaostajajo za uspešnejšimi državami (potencialnimi) kandidatkami, da jih dohitijo. S tem postanejo pogoji privlačnejši in ne sprožijo odpora v državah, ki zaostajajo z izvajanjem zelenih reform.

Zaradi načela pogojevanja članstva pogojevanje ni unilateralen proces, kjer EU enostransko določa širitvene pogoje. Po mnenju Marcha in Olsena pogojevanje članstva ne temelji na vsiljevanju pogojev, temveč na pogajanjih glede njihovega pomena in posledic na vedenje in delovanje skupnih institucij (Dimitrova 2002, 15). Zaradi asimetričnosti odnosa moči v (pred)pristopnem obdobju je moč države prosilke v pogajanjih glede interpretacije širitvenih načel in pogojev pristopa omejena. Breme prilagajanja EU (spoštovanja širitvenih načel in izpolnjevanja pogojev članstva) pade predvsem na domače politične elite, ki so pod pritiskom, da pospešijo politične in gospodarske reforme, ki bodo omogočile izpolnjevanje pogojev (Ralchev 2004, 5), zato je konsenz med vladajočo stranko in opozicijo glede izpolnjevanja pogojev pomemben pokazatelj o ireverzibilnosti procesa evropske integracije v državi prosilki.

4 ŠTUDIJA PRIMERA: VKLJUČEVANJE TURČIJE V EVROSPKO UNIJO IN VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC

Državna ureditev:

Po ustavi s 7. 11. 1982 je Turčija parlamentarna republika. Volilno pravico imajo vsi turški državljani, starejši od 18 let, tudi tisti, ki živijo v tujini. Predsednika republike izvoli parlament za sedem let (izvoljen je lahko samo enkrat) in ima predvsem reprezentativno vlogo ter malo politične moči. Imenuje predsednika vlade, vendar mora ta imeti večinsko podporo v parlamentu. Enodomno Veliko narodno skupščino (Büyük Millet Meclisi) sestavlja 550 poslancev, ki jih za pet let izvolijo na splošnih volitvah po proporcionalnem sistemu.

Proces turškega približevanja Evropski uniji:

Po pestri zgodovini na ozemlju sedanje Turčije, je Sodobno republiko Turčijo po vojaški zmagi nad Grki leta 1923 ustanovil Mustafa Kemal Atatürk, ki je z vrsto reform Turčijo usmeril v sodobno, sekularno in proevropsko republiko. Strah pred odklonom od te usmeritve je vodil k vrsti vojaških državnih udarov, zadnjemu leta 1980. Odtlej se je Turčija vrnila k splošnim volitvam. Od leta 1952 je Turčija članica zveze NATO, že vrsto let pa se zavzema za članstvo v Evropski uniji. Problemi, kot so turška vpletenost v dogajanje na Cipru, kurdsko vprašanje ter vzpon islamskih političnih opcij netijo politično razpravo v Turčiji in vplivajo na njene mednarodne odnose.

Zgodovina Turške integracije na Evropsko politično področje se prične z letom 1949, ko se je priključila Svetu Evrope, leta 1952 pa je bila Turčija sprejeta v organizacijo Severnoatlantskega pakta zaradi strateškega pomena svoje zemljepisne lege. Zahodu bi v primeru napada Sovjetske zveze omogočila prodor proti Moskvi iz jugovzhodne smeri. Od tistega dne, ne glede na vsa občutljiva, še vedno odprta vprašanja, kot je na primer Ciper, predstavlja enega od nosilnih stebrov naše obrambe, tako da je leta 1992 celo postala pridružena članica Evropske unije (UEO). Turčija je torej že več kot pol stoletja temeljni del evropskega varnostnega sistema in lahko pomembno prispeva k njegovi posodobitvi oziroma preoblikovanju v trenutku, ko vse Natove analize poudarjajo bližino vseh morebitnih novih »žarišč«, povezanih z varnostjo naše celine, prav na ozemlju anatolskega polotoka (Gaiser 2010, 207).

Turčija je kandidatka za članstvo v EU od zasedanja Evropskega sveta v Helsinkih decembra 1999. Pogajanja o pristopu so se začela oktobra 2005 s pregledom usklajenosti zakonodaje s

pravom EU. Od takrat je EU s Turčijo začasno zaključila eno poglavje: znanost in raziskave (junij 2006). Svet je 18. februarja 2008 sprejel dopolnjen dokument o partnerstvu za pristop s Turčijo. (Gaiser 2010, 208).

Turčija že dolgo sodeluje v projektu evropskega povezovanja. Evropska gospodarska skupnost (EGS) je leta 1963 s Turčijo v Ankari podpisala pridružitveni sporazum o postopni vzpostavitvi carinske unije. Sporazum iz Ankare je novembra 1970 dopolnil dodatni protokol. Ker Turčija dodatnega protokola k sporazumu iz Ankare ni uporabila za Ciper, je Svet decembra 2006 odločil, da EU ne bo odprla osmih pomembnih poglavij in ne bo začasno zaključila nobenega poglavja, dokler Turčija ne izpolni svojih obvez. Teh osem poglavij je: prosti pretok blaga, svoboda ustanavljanja in opravljanja storitev, finančne storitve, kmetijstvo in razvoj podeželja, ribištvo, prometna politika, carinska unija in zunanji odnosi. (Gaiser 2010, 208).

Med EU in Turčijo je bila leta 1995 vzpostavljena carinska unija. Carinska unija zajema trgovino z industrijskimi proizvodi med Turčijo in EU, od Turčije pa zahteva usklajevanje z nekaterimi politikami EU, denimo s tehničnimi predpisi o proizvodih, s predpisi o konkurenci in intelektualnih pravicah. Trgovino s kmetijskimi proizvodi in jeklenimi izdelki med EU in Turčijo urejajo posebni preferencialni sporazumi. S carinsko unijo se je obseg trgovanja med Turčijo in državami članicami EU znatno povečal. Danes je EU največja trgovinska partnerica Turčije. Blagovna menjava med EU in Turčijo je skoraj uravnotežena, primanjkljaj je manjši od 8,3 milijarde EUR in predstavlja 13 % skupnega zunanjetrgovinskega primanjkljaja Turčije. Delež izvoza v EU se je malenkostno povečal s 56,0 % leta 2006 na 56,4 % leta 2007. Uvoz iz EU kot delež skupnega uvoza se je zmanjšal z 42,6 % na 40,4 %, predvsem zaradi vedno večjega uvoza energije, ki jo je Turčija skoraj izključno uvozila iz držav zunaj EU. Neposredne tuje naložbe EU v Turčiji so leta 2007 znašale skoraj 9 milijard EUR ter predstavljajo skoraj dve tretjini vseh neposrednih tujih naložb v Turčiji oziroma 3,5 % BDP Turčije. V prvem četrtletju leta 2008 se je delež neposrednih tujih naložb iz EU zmanjšal na 53 %. Turčija v glavnem uvaža iz EU stroje, avtomobilske izdelke, kemikalije, železo in jeklo, od kmetijskih proizvodov pa predvsem žita. EU uvaža iz Turčije tekstil in blago, stroje in transportno opremo. (Gaiser 2010, 208–211).

Uradno stališče EU do Turčije je ostalo več kot 40 let nespremenjeno: Turčija je upravičena do članstva, torej je evropska država, vendar zaradi neizpolnjevanja političnih pogojev ni mogla začeti pristopnih pogajanj.

Katerikoli pomislek glede upravičenosti Turčije bi moral biti izpostavljen leta 1959 v času njene prve prošnje za pridruženo članstvo, leta 1987 v času oddaje druge prošnje za članstvo ali leta 1999, ko ji je bil dodeljen status kandidatke. Turčija meni, da je politično pogojevanje članstva izgovor za odpor držav članic do muslimanske države. Turško neizpolnjevanje političnih pogojev je vsekakor pomagalo EU, da se je izmikala dokončni odločitvi glede njenega sprejema. (Gaiser 2010, 208–211).

Poleg ostalih razlogov za nesprejem Turčije v Evropsko Unijo je vsekakor kršitev človekovih in manjšinskih pravic. Zato je morala Turčija izpolniti specifične politične in pogoje za začetek pristopnih pogajanj: (1) rešitev kurdskega vprašanja, (2) ukinitvev smrtne kazni, (3) prepoved mučenja in ubojev v predsodnem postopku in kaznovanje odgovornih javnih uslužbencev in (4) omejitev vloge vojske v politiki predvsem s preoblikovanjem Sveta za nacionalno varnost in ukinitvev vojaških sodišč, ki sodijo civilistom (Riccardi 2005, 125).

Kršitve človekovih in manjšinskih pravic so se v celoti manifestirale v t.i. kurdskem vprašanju. Bistvo kurdskega problema izhaja iz turške definicije koncepta manjšine. Turčija priznava ustavne manjšinske pravice le Židom, Grkom in Armencem, ki so verske manjšine, medtem ko turška vlada obravnava Kurde kot teroristično gibanje. Predstavljajo tudi ekonomski problem, ker so naseljeni v JV Turčiji, ki je najmanj razviti del države. Stališče EU do kurdskega vprašanja temelji na treh glavnih konvencijah Sveta Evrope: Okvirni konvenciji o zaščiti nacionalnih manjšin, Evropski listini o regionalnih in manjšinskih jezikih ter Priporočilu Skupščine 1201 (1993) o dodatnem protokolu k Evropski konvenciji o človekovih pravicah. EU obravnava Kurde kot etnično manjšino, ki je upravičena do zaščite svoje različne identitete in od Turčije zahteva trajno rešitev. Kurdski problem je postal eden izmed ključnih dejavnikov, ki so vplivali na odnose Turčije z EU, zato se je začel položaj Kurdov v devetdesetih letih kot odgovor na zahteve EU postopoma izboljševati. Na volitvah leta 1991 je kurdska stranka (Ljudska delavska stranka) prvič dobila sedeže v parlamentu, vendar je Vrhovno sodišče večkrat prepovedalo delovanje nekaterih kurdskih političnih strank še v poznih devetdesetih. Vlada je po volitvah 2002 spremenila odnos do kurdskega vprašanja in se odločila izpolniti vse pogoje za začetek pristopnih pogajanj do decembra 2004, ko naj bi Evropski svet ponovno odločil o tem vprašanju. Leta 2003 je sprejela nove ustavne reforme, med katerimi so pomembne tudi izboljšave za kurdsko prebivalstvo. Kurdi se zavedajo, da bi se s članstvom Turčije v EU njihove razmere izboljšale in so zato med največjimi zagovorniki članstva. Popolno izpolnjevanje političnih pogojev članstva bo Turčija dosegla takrat, ko bo zagotovila politično in kulturno avtonomijo kurdskega prebivalstva (Riccardi 2005, 125).

Naslednji problem Turčije je predstavljala smrtna kazen. Turčija ni ratificirala Protokola 6 h Konvenciji o človekovih pravicah, ki se nanaša na ukinitve smrtne kazni v miru, čeprav v Turčiji ni bila izvršena nobena smrtna obsodba od leta 1984. Problem je postal zopet aktualen konec devetdesetih, ko so turške oblasti februarja 1999 po dveh desetletjih pregona prijelo kurdskega terorista Öclana in ga je državno sodišče 29. junija 1999 obtožilo na smrtno kazen. EU je takrat zahtevala, da se smrtna kazen izbriše iz kazenskega zakonika Turčije. Evropski parlament je 22. Julija 1999 sprejel resolucijo, s katero je pozval turške oblasti, da ne izvršijo smrtne obsodbe. Turčija je leta 2002 ukinila smrtno kazen v času miru in kljub močnim pritiskom s strani nacionalistov ni usmrtila Öclana. Protokol je podpisala 15. Januarja 2003, ratificirala ga je 12. novembra istega leta. V okviru Sveta Evrope je bil 3. maja 2002 podpisan Protokol 13 Konvencije o človekovih pravicah o ukinitvi smrtne kazni v vseh okoliščinah. Turčija ga je podpisala 9. Januarja 2004, ratificirala pa ga je šele 20. februarja 2006.

Problem Turčije predstavlja njen politični sistem. Ni avtoritarna država niti utrjena demokracija. Predstavniška veja oblasti je primerljiva z zakonodajnimi telesi v državah članicah EU. Primerljiva je tudi vloga opozicije, ki sodeluje v vseh dejavnostih parlamenta. Po mnenju Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) so bile parlamentarne volitve 2002 izpeljane v skladu z mednarodnimi standardi. Vloga (opozicijskih) političnih strank pa je neprimerljiva z vlogo na zahodu. Zaradi ustavnih omejitev so nastale relativno pozno, njihov obstoj pa je bil ogrožen in so zato institucionalno šibke, neučinkovite, neprepoznavne in nagnjene h korupciji. Obstoj demokracije dokazuje tudi neodvisnost sodne oblasti. V Turčiji so na temelju Ustave iz leta 1982 obstajala t.i. državna varnostna sodišča, ki so služila hitremu kaznovanju za zločine ogrožanja teritorialne in nacionalne identitete države. Sestavljena so iz civilnih in vojaških sodnikov, ki so sodili civilistom, kar je neskladno z evropsko prakso in je zato EU zahtevala njihovo ukinitve. V zadnjih letih so turška sodišča začela ponovno obravnavati pritožbe posameznikov v zvezi z nepravilnimi sodnimi postopki, vendar Turčija kljub vsem prizadevanjem na področju pravosodja še vedno ne izpolnjuje kopenhagenskih pogojev.

Demokratičnost Turčije je vprašljiva tudi zaradi tradicionalnega vpliva vojske v civilnem in političnem življenju. Vojska je v Turčiji spoštovana institucija, ki od Otomanskega imperija naprej posreduje v primerih ideološke in ozemeljske ogroženosti države. V svoji zgodovini je turška vojska štirikrat posredovala, da bi zaščitila ozemeljsko celovitost države. Sledila so krajša obdobja vojaške diktature, kar kaže na nedemokratičnost političnega sistema. V Turčiji vojska izvaja pritisk na politiko predvsem preko Sveta za nacionalno varnost, ki ga sestavljajo

civilni in vojaški sodniki ter preko nacionalnih varnostnih sodišč, ki imajo velik vpliv na sodno vejo oblasti. EU ni zahteva ukinitve Sveta, temveč njegovo preoblikovanje v neformalno svetovalno telo Vlade, v katerem bi bilo število civilnih predstavnikov povečano s 5 na 9. Kljub temu, da je Turčija ta pogoj izpolnila, v praksi vlada redko deluje v nasprotju z mnenjem vojske. Poseben problem v kontekstu kršitve človekovih pravic v Turčiji predstavljajo tudi mučenja in izginotja v času policijskega pridržanja ter izredne sodne izvršbe.

Pogost, a neupravičen argument proti članstvu Turčije je Islam in njegov vpliv na politiko. Islam v moderni Turški republiki od leta 1924 ni uradna religija, vendar je Turčija ostala povezana z islamom in ima zaradi tega še vedno drugačen tradicionalen način življenja. Sekularizem v Turčiji je nepopoln, številni zakoni so sekularni, medtem ko družba še vedno ni (Riccardi 2005, 129). Versko prepričanje nikoli ni bilo in ne bo na seznamu pogojev za članstvo v EU, vendar je primerno orožje nasprotnikov članstva Turčije pri vplivanju na javno mnenje, ki je po dogodkih 11. septembra postalo bolj občutljivo glede islama, ker ga povezuje s terorizmom.

4.1 Pozitivni/negativni vplivi vstopa Turčije v EU

1. POZITIVNI

Turčija ima izredno pomembno strateško pozicijo v mednarodnem prostoru z vidika EU, kar je eden izmed pozitivnih vplivov vstopa Turčije v EU, saj leži na razpotju med Evropo, centralno Azijo in Bližnjim vzhodom. Poleg tega je po velikosti druga največja vojaška sila v zvezi NATO (Organizacija Severnoatlantskega pakta)

Ankara je danes prestolnica države, ki ima močne vezi z našo zgodovino, ki je bila vedno del »male evropske igre« ter most med dvema kulturno različnima svetovoma, pripravljena na medsebojno izkoriščanje za doseg najrazličnejših zunanjepolitičnih ciljev. Meja z Irakom, Iranom, Sirijo in Libanonom je zagotavljala ključno povezovalno vlogo med Zahodom ter Bližnjim vzhodom, kjer Turčija že dolgo vodi zelo modro diplomacijo v povezavi z Izraelom.

Leta 1952 je bila Turčija sprejeta v Organizacijo Severnoatlantskega pakta ravno zaradi strateškega pomena svoje zemljepisne lege. Zahodu bi v primeru napada Sovjetske zveze omogočila prodor proti Moskvi iz jugovzhodne smeri. Od tistega dne, ne glede na vsa odprta vprašanja, predstavlja enega od nosilnih stebrov naše obrambe.

Poleg političnih razlogov je še nekaj dejstev, ki govorijo v prid Turčiji. Država ima dokaj mlado prebivalstvo, kar bi lahko bilo nadomestilo za starajoče se prebivalstvo EU. Obstajajo strateške prednosti na ravni sodelovanja in varnosti. Turška gospodarska rast prekaša povprečje rasti EU, njen BDP na prebivalca pa je le tretjina evropskega povprečja. Članstvo bi bilo tako za Turčijo tudi priložnost za neposredna tuja vlaganja, ki jih zelo potrebuje. V primeru, da turška gospodarska rast ostane na enaki ravni, kot v preteklih letih, bi njena integracija ugodno učinkovala na EU. Obe gospodarski področji sta že zdaj močno povezani v okviru carinske unije, nadaljnja integracija pa bi omogočala bolj odprt trg na obeh straneh. Znižanje podpore nekaterih večjih držav članic EU je vplivalo tudi na javno mnenje pri Turkih. Bolj pozitiven pristop EU do pridružitve Turčije bi oživel tudi entuziazem v sami Turčiji glede reform, ki so potrebne za prilagoditev evropski zakonodaji (House of Commons 2008, 22).

Turčija ima tudi pomembno vlogo kot energetska tranzitna država, ki je blizu naftnih in plinskih zalog, naftnih poti in ladijskih povezav. Njena strateška lokacija je za prihodnost Evrope pri dobavi energentov z Bližnjega vzhoda in tudi iz Kaspijske regije lahko ključnega pomena. Države, ki obkrožajo Turčijo, imajo kar 60% zalog naravnega plina in nafte, ki jih potrebuje Evropa. Turška priključitev bi v tem primeru pomagala zavarovati poti do teh virov. Hkrati se Evropska unija srečuje s problemi evropske odvisnosti od ruskega plina, zato bo v prihodnosti potrebovala nadomestne vire. Turčija bi lahko sodelovala pri možnostih alternativnih dobav iz Rusije, Bližnjega vzhoda ali iz držav v bližini Kaspijskega morja. Obe, tako Turčija kot EU, bi lahko ob sodelovanju na področju energije veliko pridobili. EU bi pridobila zanesljivo alternativno dobavno pot, Turčija pa bi lahko povečala tranzitne zasluge in hkrati dobila priložnost, da se izkaže kot nepogrešljiv partner EU (Baysch 2007, 1).

2. NEGATIVNI

Erik Oddvar Eriksen, iz Centra evropskih študij v Oslu, ocenjuje, da je EU sicer postavila v ospredje demokracijo, vladavino prava in človekove pravice. Vendar pa meni, da mora biti merilo v prvi vrsti to, da lahko EU administrativno deluje in je demokratična. Tudi zato se ne more širiti v nedogled, ker bi postala neobvladljiva. Prav v zvezi s Turčijo se postavlja vprašanje, ali bi EU sploh prenesla tako veliko članico oziroma ali ne gre tu že za območje nove regije. Pomisleki so tudi glede varnostnih vprašanj. Kljub vsemu pa meni, da če želimo močnejšo, bolj solidarno in socialno Unijo, bi Turčija pomenila hud udarec tem prizadevanjem (Božič 2009, 45).

Turčija je muslimanska država s hitro rastočim prebivalstvom, njena vključitev v evropski prostor pa bi lahko bistveno spremenila kulturno homogenost v Evropi in ustvarila radikalna nasprotja na področju vere. Poleg verskih, gospodarskih in političnih argumentov se razprave o članstvu dotikajo tudi razlik med evropsko kulturo in turško orientalsko kulturo, pri čemer naj bi te razlike imele velike negativne učinke. Vendar ob tem kulturnih razlik ne smemo enačiti z verskimi oziroma religioznimi. Ob tem se postavlja vprašanje ali je kulturna integracija Turčije v EU sploh izvedljiva. S tem se verjetno ne bi strinjalo več kot 5 milijonov Turkov, ki živijo v državah članicah EU in so se že vključile v to okolje (Üçer 2006, 16).

5 ZAKLJUČKI IN UGOTOVITVE

Evropska unija pogojuje članstvo v le tej organizaciji s prevzemanjem pravnega reda Evropske unije države prosilke v celoti. In ker seveda le to zahteva določen čas in proces, gre vsaka država, ki zaprosi za vstop v Evropsko unijo, skozi proces približevanja Evropski Uniji.

V svoji diplomski nalogi sem preučila proces približevanja Turčije, kot države z najdaljšo potjo v Evropo, kajti leta 1999 Svet EU v Helsinkih potrdi status Turčije kot kandidatke za vstop v EU na enakovredni ravni z ostalimi kandidatkami, šele leta 2005 pa Svet sprejme dopolnjen dokument o partnerstvu za pristop s Turčijo. Do sedaj se je od vseh 35 poglavij zaprlo samo eno, kar dosti pove o počasnosti približevanja Turčije Evropski uniji.

Ena temeljnih zahtev Evropske unije pri približevanju držav je spoštovanje človekovih pravic, kjer Evropska unija upravičeno ne popušča. Turčija je bila večkrat opozorjena s strani Evropske unije o kršenju človekovih pravic, Evropska unija je izpostavila zahteve, ki jih je potrebno urediti pred vstopom države v skupnost. Zato je morala Turčija izpolniti specifične politične in pogoje za začetek pristopnih pogajanj: (1) rešitev kurdskega vprašanja, (2) ukinitve smrtne kazni, (3) prepoved mučenja in ubojev v predsodnem postopku in kaznovanje odgovornih javnih uslužbencev in (4) omejitev vloge vojske v politiki predvsem s preoblikovanjem Sveta za nacionalno varnost in ukinitve vojaških sodišč, ki sodijo civilistom.

Popolno izpolnjevanje političnih pogojev bo Turčija dosegla takrat, ko bo zagotovila politično in kulturno avtonomijo kurdskega prebivalstva, kar za enkrat še ni storila. Sicer je kurdska stranka na volitvah leta 1991 prvič dobila sedež v parlamentu, vendar je Vrhovno sodišče večkrat prepovedalo delovanje nekaterih kurdskih političnih strank še v poznih devetdesetih. Kurdi so največji zagovorniki vstopa Turčije v Evropsko unijo, saj se zavedajo, da bi se s članstvom njihove razmere precej izboljšale.

Pogoj, ki ga je Turčija izpolnila, je ukinitve smrtne kazni. Turčija je leta 2002 ukinila smrtno kazen v času miru. Protokol je podpisala 15. januarja 2003, ratificirala ga je 12. novembra istega leta. V okviru Sveta Evrope je bil 3. maja 2002 podpisan Protokol 13 Konvencije o človekovih pravicah o ukinitvi smrtne kazni v vseh okoliščinah. Turčija ga je podpisala 9. januarja 2004, ratificirala pa ga je šele 20. februarja 2006.

Tretje zahteve na področju spoštovanja človekovih pravic Turčija še vedno ni izpolnila: »Prepoved mučenja in ubojev v predsodnem postopku in kaznovanje odgovornih javnih

uslužbencev.« V Turčiji so na temelju Ustave iz leta 1982 obstajala t.i. državna varnostna sodišča, ki so služila hitremu kaznovanju za zločine ogrožanja teritorialne in nacionalne identitete države. Sestavljena so iz civilnih in vojaških sodnikov, ki so sodili civilistom, kar je neskladno z evropsko prakso in je zato EU zahtevala njihovo ukinitvev. V zadnjih letih so turška sodišča začela ponovno obravnavati pritožbe posameznikov v zvezi z nepravilnimi sodnimi postopki, vendar Turčija kljub vsem prizadevanjem na področju pravosodja še vedno ne izpolnjuje kopenhagenskih pogojev.

Vojska je v Turčiji spoštovana institucija, ki izvaja pritisk na politiko predvsem preko Sveta za nacionalno varnost, katerega je Evropska unija zahtevala, da se preoblikuje v neformalno svetovalno telo Vlade, v katerem bi bilo število civilnih predstavnikov povečano s 5 na 9. Kljub temu, da je Turčija ta pogoj izpolnila, v praksi vlada redko deluje v nasprotju z mnenjem vojske. Poseben problem v kontekstu kršitve človekovih pravic v Turčiji predstavljajo tudi mučenja in izginotja v času policijskega pridržanja ter izredne sodne izvršbe.

Ugotovimo lahko, da tudi tiste zahteve, ki jih Turčija pravno izpolni, se pogosto izkažejo v praksi, da še vedno delujejo tako kot so delovala pred sprejetjem pravnega reda. Popolnoma pravilno je, da Evropska unija ne odstopa od kriterijev spoštovanja človekovih pravic, kajti spoštovanje človekovih pravic so temelj Evropske unije in povezovalni člen vseh držav članic Evropske unije.

Tako lahko ugotovimo, da kljub splošnemu nasprotovanju držav članic Evropske unije pristopu Turčije v Evropsko unijo zaradi verske drugačnosti, skeptičnosti glede ozemlja Turčije, ali dejansko lahko štejemo Turčijo kot Evropsko državo ali ne, ter strah pred preobsežno širitvijo Evropske unije zaradi institucionalnih težav, še vedno obstajajo temeljne razlike med Evropsko unijo in varovanjem človeka pred kakršnimi koli zlorabami pred zakoni ter turškim pogledom na varovanje človekovih pravic. V tem kontekstu je potrebno še veliko premikov ampak ne samo premikov v smislu sprejemanja pravnih aktov ampak uresničevanje pravnega reda. Kar je sprejeto v pravni sistem Turčije, je potrebno pred zakonom varovati in vsi državljani Turčije bi morali spoštovati uzakonjena pravila.

V začetku svoje diplomske naloge sem si postavila raziskovalno vprašanje:

Ali je Turčija uspešna pri izpolnjevanju kriterijev za vstop v Evropsko unijo in koliko ji sam vstop preprečujejo članice EU s svojo skeptičnostjo glede vstopa, ne glede na izpolnjene obveznosti s strani Turčije?

Dvoličnost Evropske unije lahko upravičeno očitamo ob sprejemu Cipra, ki je postal del EU v letu 2004, in to kljub temu, da ciprskega vprašanja v zvezi s severnim delom otoka še niso razrešili. S tem je EU verjetno zamudila priložnost, da bi ta problem uredila enkrat za vselej po mirni poti. Turčija bi ob vključitvi v EU lahko precej vplivala na evropsko zunanjo in varnostno politiko, ter v tem okviru veliko prispevala k stabilnosti na območju vzhodnega krila Evrope, saj bi EU tako mejila na Iran, Irak in Sirijo, Nadalje bi članstvo Turčije pomenilo tudi priložnost za neposredna tuja vlaganja, ki jih Evropa zaradi nizke gospodarske rasti še posebej potrebuje. V prihodnosti pa bo tudi odvisnost od energetskih virov v Evropi vedno večja.

Kljub temu lahko trdim, da Turčija ni uspešna pri izpolnjevanju kriterijev za vstop v Evropsko unijo, kajti do sedaj je zaprla samo eno poglavje, in sicer »poglavje znanost in raziskave«. Problem, ki ga vidim pri Turčiji pa je predvsem nespoštovanje zakonodaje. Kljub pravnemu izpolnjevanju določenih kriterijev, jih Turčija v praksi ne izvaja. Očitno pa je, da tako Turčija kot tudi Evropska unija nista pripravljena na širitev.

6 LITERATURA

1. Anastasakis, Othon in Dimitar Bechev. 2003. *EU conditionality in South East Europe: Bringing Commitment to the Process*. Oxford: University of Oxford.
2. Baysch, Katinka. 2007. *Turkey role in European energy security. Centre for European Reform*. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/energy/turkey-role-european-energy-security/article-169387> (4. marec 2012).
3. Božič, Kristina. 2009. Slovenija bi bila lahko celo suspendirana, če bi počela neumnosti (intervju Erik Oddvar Eriksen). *Dnevnik, Objektiv*, 17–19 (14. avgust).
4. Dimitrova, Anatoaneta. 2002. *Enlargement Governance and Institutional Building in Central and Eastern Europe: The case of the European Union's administrative capacity requirement*. Paper presented at the ECPR Joint Sessions, Workshop 4: Enlargement and European Governance, Turin, 22-27 March 2002.
5. Evropska komisija. 1992. *Pogodba o Evropski uniji*. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri= OJ:C:2008:115:0013:0045:EN:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:EN:PDF) (20. marec 2012).
6. --- 2012. *Širitev. Pogoji za članstvo*. Dostopno prek: [http:// ec. europa. eu/ enlargement/the-policy/index_sl.htm](http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/index_sl.htm) (5. marec 2012).
7. Evropski svet. 2000. *Listina o temeljnih pravicah v Evropski uniji*. Dostopno prek: [http://www.sindikato-zsss.si/ attachments/ article/ 247/ Listina %20o %2 0 temeljnih % 20pravicah%20EU.pdf](http://www.sindikato-zsss.si/attachments/article/247/Listina%20o%20temeljnih%20pravicah%20EU.pdf) (15. februar 2012).
8. Gaiser, Laris. 2010. *Dinamika mednarodne politike v XXI. stoletju*. Ljubljana: Didakta.
9. House of Commons, United Kingdom Parliament. 2008. *Keeping the door wide open: Turkey and EU Accession. Report of Session 2007-2008*. Dostopno prek: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmberr/367/367i.pdf> (14. februar 2012).
10. Jambrek, Peter. 1997. *Ustavno sodišče pod okriljem evropskih standardov in mehanizmov za varovanje človekovih pravic, Temeljne pravice*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
11. Kochenov, Dimitry 2005. EU Enlargement Law: History and Recent Developments: Treaty – Custom Concubinage? *European Integration Online Papers* (EIoP) 9 (6). Dostopno prek: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=704381 (6. marec 2012).
12. Preston, Christopher. 1997. *Enlargement and Integration in the European Union*. London: Routledge.
13. Ralchev, Plamen. 2004. *The EU conditional assistance as a policy tool towards Southeastern Europe*. Dostopno prek: [http://147.96.1.15/ info/ eurotheo/ bibliografia/ euomed_delsarto_schumacher.pdf](http://147.96.1.15/info/eurotheo/bibliografia/euomed_delsarto_schumacher.pdf) (14. februar 2012).
14. Ribičič, Ciril. 2007. *Evropsko pravo človekovih pravic*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
15. Riccardi, Ferdinando. 2005. *A few important aspects of Turkey's uneasiness towards the EU*. Dostopno prek: [http:// www. google.si/ url?sa= t&rct=j&q= &esrc= s&frm= 1&source= web&cd= 1&ved=0CCIQFjAA&url= http%3A%2F%2Fwww. cvce.](http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.cvce)

eu%2Fcontent%2Fpublication%2F2005%2F2%2F16%2F91145133-ca7e-447a-b8ed-98d331e9769c%2Fpublishable_en.pdf&ei=bwGZT9GuEMnN4QSrs-zEBg&usg=AFQjCNFSMVyiTsdY8CI7rK3N8YQ9Y3fRuA&sig2=mWw3LUwFo8FEyXKOZHyYtw (20. marec 2012).

16. Rodin, Siniša in Marijana Šarolić. 2000. *New generation of Association Treaties for South-Eastern Europe: Case of Croatia*. Rijeka: University of Rijeka.
17. Šmit, Milena. 1994. Varstvo človekovih pravic –ESČP. *Pravna praksa* (2): 16–25.
18. Üçer, Elif. 2006. Turkey's accession to the European Union. *Futures* 38 (2): 197–211.
19. Zajc, Drago. 2009. *Predavanja pri predmetu Politika človekovih pravic*. Ljubljana: FDV. Interni zapiski.

PRILOGA A: Pomembni datumi na poti Turčije v EU

30. junij 2010 – Začela so se pogajanja o 12. poglavju: Varnost živil, veterinarska in fitosanitarna politika.

Junij 2008 – Začnejo se pogajanja o dveh poglavjih: intelektualna lastnina in pravo družb (junij 2008).

Februar 2008 – Svet sprejme dopolnjen dokument o partnerstvu za pristop s Turčijo.

December 2007 – Začnejo se pogajanja o dveh poglavjih: vseevropske mreže ter varstvo potrošnikov in zdravja.

Junij 2007 – Začnejo se pogajanja o dveh poglavjih: finančni nadzor in statistika.

Marec 2007 – Začnejo se pogajanja o poglavju podjetništvo in industrija.

December 2006 – Ker Turčija dodatnega protokola k sporazumu iz Ankare ni uporabila za Ciper, je Svet odločil, da EU ne bo odprla osmih pomembnih poglavij in ne bo začasno zaključila nobenega poglavja, dokler Turčija ne izpolni svojih obvez. Teh osem poglavij je: prosti pretok blaga, svoboda ustanavljanja in opravljanja storitev, finančne storitve, kmetijstvo in razvoj podeželja, ribištvo, prometna politika, carinska unija in zunanji odnosi.

Junij 2006 – Odpre in zapre se poglavje znanost in raziskave.

December 2005 – Svet sprejme dopolnjen dokument o partnerstvu za pristop s Turčijo.

Oktober 2005 – Začne se preverjanje usklajenosti zakonodaje s pravnim redom Evropske unije.

Oktober 2005 – Svet sprejme pogajalski okvir in uradno se začnejo pristopna pogajanja s Turčijo.

Junij 2005 – Komisija sprejme Sporočilo o dialogu civilnih družb med EU in državami kandidatkami. Sporočilo določa splošni okvir za uvedbo in krepitev povezav med civilno družbo v EU in civilno družbo v državah kandidatkah.

December 2004 – Evropski svet določi pogoje za odprtje pristopnih pogajanj.

Oktober 2004 – Komisija predstavi svoje Priporočilo o napredku Turčije za pristop skupaj z dokumentom Vprašanja, ki izhajajo iz perspektive članstva Turčije.

Maj 2003 – Svet sprejme dopolnjen dokument o partnerstvu za pristop s Turčijo.

Marec 2001 – Svet sprejme dokument o partnerstvu za pristop s Turčijo.

December 1999 – Na zasedanju Evropskega sveta v Helsinkih se Turčija enakovredno pridruži drugim državam kandidatkam.

December 1997 – Na zasedanju Evropskega sveta v Luxembourggu potrdijo možnost, da Turčija postane članica Evropske unije.

1995 - Pridružitveni svet ES-Turčija sprejme sporazum o carinski uniji med Turčijo in EU.

April 1987 – Turčija vloži prošnjo za polnopravno članstvo v EGS.

November 1970 – V Bruslju podpišejo dodatni protokol in drugi finančni protokol za vzpostavitev carinske unije.

September 1963 – Podpisan je pridružitveni sporazum (t. i. sporazum iz Ankare), ki naj bi Turčijo pripeljal v carinsko unijo z EGS in do morebitnega članstva. Podpisan je tudi prvi finančni protokol k začetnemu sporazumu.

September 1959 – Turčija zaprosi za pridruženo članstvo v Evropski gospodarski skupnosti (EGS).

(Evropska komisija 2012)